

# تورک یوردی

تورک ادبباقدری مرکزى هیئتى طرفندره نشر اولنور.

جلد ۲

آغستوس ۱۳۴۱

نومرو ۱۱

## عبدالقيوم الناصري

بوزنجي سنه دوريه ولادني مناسبتيه

\* شمال توركيك تفكر طرزينك دكيشمه سي اسقولاستيك برنظردن آوروپائي  
برنظره آليشماسي ايچون عبدالقيوم الناصرينك مجادله ايتديكي اون طقوزنجي عصر  
ايكنجي نصفنده ايدل - اورال ساحلك ملي واجتماعي وضعيتي غايت قاريشيقدى .  
۱۵۵۲ سنه سنده غائب ايديلن استقلالله شمال توركي كنديسك منور طبقه سي  
غائب ايتمش ، بكي ، علماسي ، ميرزاسي قلنجدن كچيرلمش وبتون دولت مؤسسه لري  
ديوانلري داغيتلمش ؛ جامعلري ، مدرسه لري ييقلمش ، دكل سياسي ، حتى ديني  
برمؤسسه قورمغه بيله مانع اولونمىشدى . بوندن دولاي اهالى تماماً باشسر  
بيراقلمش ، روسيه قارشى عصرلرجه دوام ايدن عصيانلرك اوكي آلمىشدى .  
ملتك اقتصادياتى ضعيف دوشورمك ايچون شمال توركلري زادكانك اراضيسي  
آنچق تنصر شرطيله كنديلرينه بيراقلمىشدى . بوندن دولاي بوزادكانك مهم بر  
قسمي تنصر ايدرك ملتدن اوزاقلاشمش ، خريستيانلغى قبول ايتمين قىتمك اموال  
واملاكي غصب ايديلهرك اقتصاداً فقير دوشورلمش سياسي حقلى استرداد  
اوله رق عوام درجه سنه تنزيل ايدلمىشدى .  
اون يدي واون سكرنجي عصرلرده عثمانلى پادشاهلري كندى رعيه لري  
اولان روملر ، بلغازلر وارمنياره توركلردن فضله حقوق وامتيازات بخش ايتدكلري  
وقت روس اداره سي ايدل - اورال توركلريني ستون مدني حقلى محروم ايدرك  
بونلري تماماً روس خريستيان يانچى مسلك ايدىشمىشدى . بونك تطبيق ايچوق  
چارلرك رياستي آلتنده ايدل - اورال ساحللرده بويوك ميسونر جمعيتلري تاسيس

ایدیش و حکومت قوتیله و جبر و تضییق استعمالیله یوزبیکلرجه تورک تنصیرایتدیرلمشدی. حتی قزان خانلغئک مرکزى اولان قزان شهرینک تورک تاتارلری کندى شهرلرنده اوطورمق حقندن محروم اولمشدى.

بوجبر و تضییق ملتک روحنده برعکس تأثیر اویانديرمش و ملت ادامە حياتى ایچون مبارزه و مجادله یه کیریشمیشدی. روسلرک اوزمانکی تمثیل سیاستلری تنصیرایتدیرمک اولدینی ایچون اهایلده خرستیانلغه قارشى برحس نفرت اویانمش و بالنتیجه اسلامیه سربوطی آرتمشدى. مملکتده دینی مؤسسەلر هدم ایدلدیکی و مدرسه نامنه هیچ برشى براقيلمدينی ایچون بالطبع اهالى استقلالنى محافظه ایتمش اولان قردهش تورک قیيله لرینه التجا ایله تورکستان و بخارا مدرسه لرندن آلدینی علم و معرفتی وطنه کتیرمشدر. ۱۷ و ۱۸ نجی عصرلرده ایسه بخاراده تماميله قرون وسطائی برذهنیت واسقولاستیک طرز تفکر حکم سوردیکندن بونلر ایدل - اورال ساحله بوزهرلی یمشلرله عودت ایتشلردر. بوعلما اهاالینک کندیسندن چیقمش اولدیغندن و دین نامنه روسلره قارشى تکمیل مجادله لره راضى اولدیغندن اهالى آراسنده بویوک برحرمت قازانمش و پک چابوق خلقلک پشدارى و بایراقدارى اولمشدر. بوسایهده کندیسنک یاکلش تلقیلرینی خلقه تلقین ایتمشدر.

بویوک قاترینا شرق سیاستى ایچون خصوصاً قریمی الده ایتک ایچون ایدل - اورال تورکلرینک دینلرینی یعنی اسلامى قانوناً طانیش و دینی تشکیلاته ، اریمبورغده بر مفیتلک تأسیسنه و قزانده جامع بناسنه و قزان تورکلرینک شهره عودتنه مساعده ایتمشدر. بومساعدادن اک چوق استفاده ایدن علما صنفی اولمش و بونلر اهاالینک طرز تفکرینه حاکم اولمشلردر. اصیلزادکان ، قبله کاهنی روس عالمنه چویردیکى ایچون اهاالى ایله علاقه سنى محافظه و اهاالى یه رهبرلک ایدمه مشدر. قاترینسانک ویردیکى حقوق ایله قزان و حوالیسی اهاالسی اقتصاداً مستفید اولمش و تجارت بهاشلامشدى. اووقتلر روسیه دولتک طرز تشکلی سه ئودال برطرزده اولدیغندن و کویلینک بویوک برقسمی زادکانک قول و کوله سی بولندیغندن بویوک کویلی کتله سنک اقتصادى اهمیتی هیچه منجریدی. تجارت صنفی

ايسه چوق ضعيفدى. ميدانى بوش بولان قزان تجارلى روسيه نك تور كستان  
 وچينه اولان كروان تجارتى تماماً الده ايدرك بويوك سرمايه صاحبي اولمش  
 وملتى تجهيزه باشلامشدر. كويلرده جامعلر، شهرلرده مدرسلر آچهرق خلقى تماماً  
 دينى برتشكيلاته ربط ايتمشدر. بو تشكيلاتك روحى ينده تور كستاندن عودت  
 ايدن اسقولاستىك روحلى علما اولديغندن ملتك ادامة حياتنه روسلر ك روسلا -  
 شد بر مق حركتى توقيف ايتك صورتيله موفق اولمش ايسه ده خلقى ترقى و تعالى يه  
 دوغرو سوق ايدمه مديكندن خلق اوزمانكى آوروپا وحتى تور كيه ده كى علمى و فنى  
 ترقيدن محروم براقله مشدر.

سيواستوپول مغلوبىتى روسيه ده بويوك فكرى بر جريان آچمش، روسلر ك  
 منور طبقه سى مملكتى اصلاح ايتمه نك حيات و ممات مسئله سى اولديغنى آكلامش  
 و ايكنجى آلكساندر ك اصلاحات دورى باشلامشدر. بو جريان بالطبع روس  
 مطبوعاتنده بويوك مناقشه لره قيو آچمش اولديغندن روسلرده كى غربچىلىق و محافظه -  
 كارلق جريانلرينك انعكاسى قزانه قادار كيتمشدر.

بوكون يوزنجى سنه دوريه سندن بحث ايتديكمز عبدالقيوم الناصرى  
 روسلر ك بوه مى يول تحريسنندن « بر درس عبرت آلمش و بوفكرى ايدل -  
 اورال ساحلى خلقنه تلقين ايدرك ملتى ايچون بروجهه استقامت آرامغه قويولمشدر.  
 تربيه و تحصيلنى اسقولاستىك مدرسلرده ياپان و استثنائى اولاراق روسجه ده  
 تحصيل ايدن بوكنج اطرافنده بر طرفده اهالى يه قرون وسطى يه دوغرو استقامتلىر  
 و برن علما طبقه سى ديكر طرفده ملتدن و ديندن بىخبر، تماماً روسلاشمش  
 سرزالرى بولمشدى. بونلر ك هيچ ريسى متفكرى اقناع ايدمه مديكى ايچون نظرلرينى  
 آوروپائى تفكر ك قايناعى اولان قزان شهرينك بر طرفنه، استانبول تعبيله قزانك  
 بك اوغانه چويرمشدى. شو كاده دقت ايتملى دركه استانبولى استانبول و بك اوغانه  
 قسيم ايدن كوپرلر عصرى بر ذهينتى قرون وسطى ئى ذهينتدن نصل تفريق  
 ايتمشلر قزانده كى بولاق قنالى اوزدند، كى كوپرلارده عبنى خدمتى ايفالايدىورلردى.  
 فقط قزانده كى بك اوغلى ايله استانبولده كى بك اوغلى آراسندم بويوك بر فرق

واردی . استانبولک بک اوغلی خلقی اکثریت اعتباریله آوروپاده یابدینی سرکند  
 شتردن ، بر طاقم جنایتلردن یقاسنی قورتارمق ایچون التجا ایدن مختلف ملتله  
 منسوب بر قوزموپولیت کتله در . بو کتله نیک سلی طرفلرینی قلودفاره در داها آبی  
 تشریح ایتمشدر .

حالبوکه قزانده کی بک اوغلنده ۱۸۰۴ سنه سندن اعتباراً، بر دارالقونون تأسیس  
 ایدلمش ، بوراده بویوک بر ایالتک معارف اداره سی طوپلامش و حقیقی روس علماسی  
 اجتماع ایتمشدی . کنديسنک مغلک مسئله لرینی حل ایتدیرمک ایچون بودارلقنوه  
 مراجعت ایدن کنج قیوم اوراده تورک دوستی رادلوفی ، آذربایجانلی مدرس کاظم  
 بکی بولمشدر . بونلرله اوزون اوزادییه مناقشه لر، مذاکره لردن سوکرا عبدالقیوم  
 الناصری آرادینی یولی بولمشدر : اوده ملیتی محافظه ایدرک اوروپا مدینیتی قبول  
 ایتک ، اوروپا طرز تفکرینی بنیمه مک اولمشدر .

بوغایه یه واصل اولان عبدالقیوم الناصری چالیشمغه باشلامش فقط قزاندن اوروپا یه  
 دوغری یاپاجنی علمی ، فکری سیاحتک یوللرینی وایشیقلا رینی بولمق ایچون بک  
 چوق مشکلاته معروض قالمشدر .

قیوم ملتک دوام وبقاسنی استهداف ایتدیکی بوایلک حرکتنده علما صنفک  
 تحت تأثیرنده قالان خلق طرفدن استحقار ایدلمش و «روس قیوم» تسمیه ایدلمشدر .  
 برطرفدن ملیت اساسنه یکی تمللر قورمق ایسته دیکی ایچون روسلاشمش قوزموپولیت  
 سرزالردن ده مظاهرت کوره مه مشدر . بونلره رغماً عبدالقیوم الناصری یارم عصره  
 یقین اولان عمرینی بوغایه یه حصر ایتمش و هیچ بر استناده صاحب و هیچ بر معاونت  
 مظهر اولمادینی حالده خدمتنه دوام ایتمشدر .

عبدالقیوم الناصری خلق آراسنده کی خرافاته نهایت ویرمک مقصدیله علم هیته  
 مستند معلوماتی حائز تورکجه بر تقویم نشر ایتمکک باشلامش و بونی اوتوز سنه دن  
 فضله ادامه ایتمشدر . بوندن باشقه اهالی یی تنویر ایتک ایچون بر غزته نشرینه تشبث  
 ایتمش و فقط حکومتک مساعدنه سی استحصاله موفق اوله مامشدر .

عبدالقیوم الناصری مکتب و مدرسه لک اصلاحه باشلامش و آوروپا مکتبلرنده تدریس ایدیلن قوننی ( علوم ریاضیه ، علوم طبیعی ، تاریخ ، جغرافیا الخ . . ) درس لرینی برلی تورک شیوه سنه نقل و نشر ایتمشدر . عبدالقیوم الناصری روسجه تحصیلک طرفقداری اولدیغندن ( او وقتلر عوام آراسنده روسجه تحصیل حرام عد اولنوردی ) روسجه غرامر و «روسجه - تاتارجه لغت» کتابلری تألیف ایتمشدر . حیاتنک بلوغی زماننده اهالی بی امتدن ملتہ قلب ایتک ایچون تاریخه ، عنعناته ، افسانه لره ، خصوصاً لسانه اولان احتیاجی حس ایتمش و بوندن دولایی «لهجه تاتار» اسمنده تورکجه برلغت کتابی میدانہ کتیرمش واسکی افسانه لری ، حکایه لری ، خلق شرقیلرینی طوپلایه رق «فواکه الجلسا» اسمنده بویوک ادبی برأر وجوده کتیرمشدر . عبدالقیوم الناصرینک خدماتی بویوک ثمره لر ویرمش ، اونک کوستردیکی اصلاحات یولنده کیدن هادی مقصودی ، شا کر جان طاهری کبی پداغوژی علماسی یتیشمش و قیومک باشلادینی معارف اصلاحاتی ادامه و بونی انکشافه مظهر ایتمشلردر . فقط بو انکشاف عبدالقیوم الناصرینک اختیارلادینی و کندیسنی زیارته کلن طلبه لرینی بیله طانیه مادینی برزمانه تصادف ایتشدی . قیوم طلبه سنه : بن یالکز چالیشدیغم وقت سز زرده ایدیکز . شیمدی اثری پایلاشمغمی کلدیکز؟ دی یه ستم ایتمشدر .

بوسبیلہ ۱۹ نجی عصرک نہایتیلہ ۲۰ نجی عصرک بدایتندہ کی شمال تورکلرینک تجدد و انتباه دورنده عبدالقیوم الناصری لایق اولدینی صورتده حرکت ایدہ مہ مش و کنج مبارزلره رهبر اولامامشدر . بالعکس محافظه کار بر طور طاقینه رق یکی اصول تعلیمه قارشی مجادله بیله آچمشدر . عبدالقیوم الناصری مطبوع قرق ایکی کتابله برچوق نا تمام ال یازیلری براقمشدر . مکتب کتابلری شیمدی قیمت لرینی غائب ایتمش اولسه لر بیله «لهجه تاتاری» ، «فواکه الجلسا» سی قیومک یوزنجی سنہ دوریه سنہ قادر قیمتله یاد ایدیلن اثرلر اولارق قامش و تورک ملتی یشاد قیجه قیومک خاطرہ سیله برابر الی الابد قاله جقدر .